

CUPRINS

Introducere	9
--------------------------	----------

Partea întâi – MODELE DE REACȚIE SOCIALĂ ÎMPOTRIVA FENOMENULUI CRIMINALITĂȚII.....	11
---	-----------

Capitolul I

CERCETAREA CRIMINOLOGICĂ ÎNTRE PRACTICA ȘI POLITICA ANTICRIMINALĂ.....	13
---	-----------

1. Domeniul cercetării criminologice.....	13
1.1. Criminalitatea ca fenomen social.....	14
1.2. Criminologia reacției sociale	18
1.3. Politica și practica anticriminală.....	19
2. Evoluția teoriilor explicative în cercetarea criminologică	26
2.1. Determinismul bio-psiho-socio-cultural	26
2.2. Perspectiva criminologiei dinamice.....	30
3. Elemente de agresologie și victimologie.....	31

Capitolul II

FORME MODERNE DE REACȚIE SOCIALĂ ÎMPOTRIVA DEVIANȚEI, DELINCVENȚEI ȘI CRIMINALITĂȚII	38
---	-----------

1. Modele de reacție socială – perspectiva criminologică.....	38
2. Control social și forme de justiție socială – premise pentru umanizarea sistemului de presiune	43
3. Strategii privitoare la prevenirea și controlul criminalității	59
3.1. Prevenirea devianței, delincvenței și infracționalității.....	59
3.2. Intervenția psihosocială specializată.....	62
3.2.1. Asistența psihosocială din afara sistemului de justiție penală.....	62
3.2.2. Supravegherea și asistarea psihosocială în cadrul sistemului de justiție penală.....	68

Capitolul III

PROBAȚIUNEA – FORMĂ MODERNĂ DE REACȚIE SOCIALĂ

ȘI PROTECȚIE COMUNITARĂ.....	70
1. Probațiunea – definire și evoluție conceptuală.....	70
2. Sursele reglementării măsurilor și sancțiunilor comunitare.....	74
3. Probațiunea în România – scurt istoric	78
3.1. Dezvoltarea cadrului normativ la nivel internațional și național.....	79
3.2. Modernizarea sistemului de justiție juvenilă și promovarea alternativelor la detenție pentru minori.....	84
3.3. Asistența tehnică și dezvoltarea practicii în domeniul probațiunii.....	87
4. Sistemul de probațiune și paradigma justiției restaurative.....	89
4.1. Misiunea socială, valorile și principiile etice ale probațiunii	89
4.2. Rolul probațiunii în abordarea victimelor unor categorii de infrațiuni.....	96
4.3. Categoriile de personal din sistemul de probațiune	100
4.4. Beneficiarii structurilor teritoriale din sistemul de probațiune.....	102
4.5. Desfășurarea activităților de probațiune	104
5. Evaluarea serviciilor de probațiune – EFQM Excellence Model.....	106

Partea a doua – SUPRAVEGHEREA ȘI ASISTAREA

PSIHOSOCIALĂ A PERSOANELOR ȘI

GRUPURILOR DELINCVENȚIONALE..... 117

Capitolul IV

SUPRAVEGHEREA RESPECTĂRII MĂSURILOR ȘI A

EXECUTĂRII SANCȚIUNILOR COMUNITARE..... 119

1. Noțiuni introductive și delimitări conceptuale.....	119
2. Extinderea procesului de supraveghere în comunitate.....	126
3. Procesul de supraveghere a persoanelor majore în cadrul individualizării pedepselor.....	128
3.1. Coordonarea procesului de supraveghere în cazul amânării aplicării pedepsei	129
3.2. Coordonarea procesului de supraveghere în cazul suspendării „executării pedepsei sub supraveghere”	131
3.3. Coordonarea procesului de supraveghere în cazul liberării condiționate.....	132
4. Coordonarea prestării unei munci neremunerate în folosul comunității	133
4.1. Punerea în executare a obligației de prestare a unei munci neremunerate în folosul comunității	134

4.2. Coordonarea executării amenzii prin prestarea unei munci neremunerate în folosul comunității	135
5. Procesul de supraveghere a minorilor sancționați cu măsuri educative neprivative de libertate	136
5.1. Coordonarea procesului de supraveghere în cazul stagiului de formare civică	139
5.2. Coordonarea procesului de „supraveghere” ca măsură educativă	140
5.3. Coordonarea procesului de supraveghere în cazul consemnării la sfârșit de săptămână	142
5.4. Coordonarea procesului de supraveghere în cazul asistării zilnice	143

Capitolul V

ASISTAREA PSIHOSOCIALĂ ÎN PROBAȚIUNE ȘI

COLABORAREA CU MEDIUL PRIVATIV DE LIBERTATE .....

1. Noțiuni introductive privitoare la asistarea psihosocială penală și asistența postpenală	147
2. Etapele asistării desfășurate la nivelul serviciului de probațiune.....	149
2.1. Managementul de caz în probațiune	149
2.2. Evaluarea prezentențială a persoanelor inculpate	151
2.2.1. Evaluarea inculpaților minori.....	152
2.3. Estimarea și managementul riscului criminogen în probațiune.....	158
2.3.1. Estimarea nevoilor cu potențial criminogen și a riscului criminogen	158
2.3.2.1. Evaluarea minorilor aflați în executarea unei măsuri educative neprivative de libertate	161
2.3.2.2. Evaluarea minorilor aflați în executarea unei măsuri educative privative de libertate	161
2.3.2.3. Evaluarea persoanelor majore aflate în supravegherea serviciului de probațiune.....	163
2.4. Relevanța estimării conduitei (auto)victimale în cadrul evaluării psihosociale realizată pentru agresor	164
2.5. Colaborarea cu instituțiile din comunitate în realizarea managementului de caz în probațiune.....	172
3. Specificul asistenței psihosociale realizată în mediul privativ de libertate	176
3.1. Planificarea și managementul executării pedepsei cu închisoarea	177
3.2. Pregătirea pentru liberare, supravegherea post-liberatorie și asistența postpenală.....	178

Capitolul VI

Asistența postpenală și reducerea riscului de recidivă după

închisoare	181
1. Abordarea criminologică în paradigma desistării	181
2. Supravegherea post-liberatorie și asistența postpenală	183
3. Modele de intervenție psihosocială în asistența postpenală	188

Referințe bibliografice	195
--------------------------------------	------------

ANEXE .....

Anexa 1. Infractor – victimă: calități procesuale în cadrul raporturilor juridice procesual penale	211
Anexa 2. Tabloul psihosocial al cauzalității delincvenței. Estimarea riscului de recidivă în paradigma desistării	212
Anexa 3. Evaluare risc / nevoi. Managementul riscului în activitatea de probațiune	213
Anexa 4. Evaluare risc / nevoi. Managementul riscului în cadrul procesului de supraveghere și asistare	214
Anexa 5. Sistemul de probațiune – beneficiari, tipuri de activități, obiective.....	215
Anexa 6. Referat de evaluare inițială pentru inculpatul minor	216
Anexa 7. Raport de evaluare inițială pentru inculpatul major	218
Anexa 8. Plan de supraveghere	220
Anexa 9. Plan de formare civică	225
Anexa 10. Planul programului zilnic	227
Anexa 11. Planul consemnării la sfârșit de săptămână	229
Anexa 12. Planul asistării zilnice	231
Anexa 13. Referat de evaluare pentru minorii aflați în executarea unei măsuri educative	233
Anexa 14. Raport de evaluare pentru persoanele majore aflate în supraveghere	235
Anexa 15. RAPORT PRIVIND FINALIZAREA SUPRAVEGHERII	237
Anexa 16. Asistarea psihosocială penală și asistența postpenală din cadrul sistemului de probațiune	241
Anexa 17. Asistarea psihosocială în probațiune	242
Anexa 18. Parteneriatul între probațiune și birourile de mediere și soluționare a conflictelor	243

Introducere

Volumul intitulat „Reacția socială împotriva criminalității. Supravegherea și asistența postpenală” aduce în atenție *formele moderne de reacție socială împotriva criminalității* din perspectiva evoluției unor paradigme explicative din *domeniul sociologiei devianței, criminologiei și victimologiei*, respectiv, al *penologiei*. Dacă până nu demult *problematica devianței și a criminalității* era abordată prin prisma persoanei „purtătoare de risc” cu toate implicațiile psihosociale, în prezent, fără a neglija „riscul de recidivă”, accentul este focalizat pe „recădere” îmbinată cu „desistarea (infracțională)” într-o abordare cu caracter *preventiv și restaurativ*. Astfel, *teoriile criminologice actuale* aduc în centrul atenției *factorii protectivi* față de „nevoile cu potențial criminogen” și față de „riscul criminogen”, denumiți în continuare, *factori inhibitori ai conduitei infracționale* și care reprezintă, practic, premisa de la care pornește *intervenția psihosocială dinamică în eficientizarea actului de justiție*.

Drept urmare, *procedura desistării* reprezintă o etapă indispensabilă procesului de *reabilitare și incluziune socială* a persoanelor care săvârșesc acte deviante și infracționale activând, în egală măsură, atât pârghiile „capitalului personal”, cât și pe cele ale „capitalului social”. Noua abordare oferă practic, conținut *programelor comunitare de reducere a riscului de recidivă* vizând în egală măsură, atât supravegherea și *asistarea psihosocială penală*, cât și *asistența postpenală* pe principiul *continuității* și cel al *colaborării instituționale funcționale*.

În acest sens, lucrarea de față propune *modele alternative ale justiției restaurative* exemplificând prin *procedeele de evaluare, supraveghere și asistare* realizate pentru *agresor* în vederea *estimării și managementul riscului agresional*, cu trimitere la *factorii protectivi* și la *conduita (auto)victimală*, care contribuie atât la construirea *planului de intervenție psihosocio-juridică* pentru *agresor – perspective de reabilitare și incluziune socială* – cât și la elaborarea unor *strategii orientate către protecția victimei*.

În cadrul acestor domenii asistențiale avem în vedere *abordarea metodologică* pe coordonatele diverselor tipuri de activități – *evaluarea persoanelor inculpate, procesul de supraveghere în comunitate a persoanelor condamnate și asistarea psihosocială* – inserate în *procedurile specifice* etapelor procesual penale și definite în funcție de *calitățile procesuale* ale subiecților. Drept urmare, lucrarea evidențiază *procedurile specifice sistemului de probațiune* dar și *noutatea abordării în sistemul penitenciar* aflat în continuă reformă instituțională.

Supravegherea și asistarea persoanei condamnate ca tip de activitate ce ține de competența, atât a *serviciilor de probațiune*, cât și a celor de *asistență psihosocială* din cadrul *centrelor educative*, a *centrelor de detenție* și a *unităților penitenciare* reprezintă, practic, un prim pas către *medierea victimă-agresor*, aspecte confirmate de legislația privitoare la *protecția victimei* și la *medierea în jurisdicția penală*.

În concluzie, considerăm că volumul intitulat „Reacția socială împotriva criminalității. Supravegherea și asistența postpenală” constituie mai mult decât un manual de teorie și practică, acesta reprezentând un important *ghid teoretico-metodologic* pentru elaborarea *strategiilor și direcțiilor de acțiune* circumscrise *politicilor penale*, precum și un veritabil *instrument de lucru* pentru cercetători, cadre didactice, studenți și practicieni venind în sprijinul, nu numai specialiștilor în domeniu, ci și tuturor actorilor sociali orientați către *incluziunea socială a populațiilor vulnerabile*, în condițiile realizării și menținerii *securității comunitare*.

Iași, 17 iunie 2025

Maria Sandu

Partea întâi

**MODELE DE REACȚIE SOCIALĂ
ÎMPOTRIVA FENOMENULUI
CRIMINALITĂȚII**

Capitolul I

CERCETAREA CRIMINOLOGICĂ ÎNTRE PRACTICA ȘI POLITICA ANTICRIMINALĂ

1. Domeniul cercetării criminologice

Încă din cele mai vechi timpuri oamenii au fost preocupați de observarea și studierea „genezei și a esenței fenomenului criminal” conturându-se ceea ce literatura de specialitate numește *curente de gândire criminologică*¹ care au generat tot atâtea soluții și concluzii. Vechimea în timp a *științei criminologice*, comparabilă cu a celorlalte științe sociale² se întinde în timp începând cu regulile Hammurabi ale Babilonului – *Codul lui Hammurapi* sau *Codex Hammurapi* (scris probabil în jurul anului 1760 î. Hristos), – continuând cu gândirea criminologică din Egipt, Grecia antică, Evul mediu, Evul modern și Epoca modernă³.

Termenul de „criminologie” a fost folosit pentru prima dată de antropologul francez Paul Topinard (1879). *Grosso modo*, criminologia ar desemna „știința despre crimă”, abordare care ar diminua interesul pentru criminal, victimă sau reacția socială asupra fenomenului criminal. Astfel încât, preocuparea majoră, în lunga perioadă de constituire a criminologiei ca știință a fost reprezentată de *delimitarea*

---

¹ Termenul de „criminologie” era folosit ca un termen generic pentru toate „științele criminale”; *crimen* (lat.) – crimă (faptă penală, infracțiune); *logos* (gr.) – cuvânt, idee, teorie, știință.

² Apariția sociologiei ca știință este legată de numele sociologului francez Auguste Comte (1798-1857) care a întemeiat „pozitivismul sociologic”.

³ Pentru detalii privitoare la gândirea criminologică în antichitate și în Evul mediu, a se vedea Horea Oprean, Paul Popovici și Lucia Oprean. 2000. *Criminologie*. Arad: Editura Servo-Sat, pp.34-52; de asemenea, pentru o trecere în revistă a principalelor curente criminologice până în Epoca modernă, a se vedea Amza Tudor. 2002. *Tratat de criminologie. Tratat de teorie și politică criminologică*, București: Lumina Lex, pp. 18-32; Robert M. Bohm, Keith N. Haley. 2002. *Justiția penală. O viziune asupra sistemului american*, București: Editura Expert, pp. 95-97. În anul 1934 se înființează Societatea Internațională de Criminologie iar, în anul 1990, Societatea Română de Criminologie și Criminalistică.

obiectului de studiu și implicit, de definirea domeniului științific⁴, proces în cadrul căruia criminologia a fost uneori percepută ca „știință fără regat” (Thorsten Sellin⁵) sau chiar ca o „superștiință” (Maxime Laignel Lavastine⁶; Vasile V. Stanciu).

Delimitarea obiectului de studiu al criminologiei se realizează în funcție de perspectiva asupra criminalității⁷ care, în prezent, îmbină abordările centrate pe fenomenul criminalității, reacția socială împotriva criminalității⁸, precum și pe practica și politica anticriminală.

1.1. Criminalitatea ca fenomen social

Abordarea criminologiei ca știință a „fenomenului criminal”, ca fenomen „uman și social”, iar nu ca „simplă abstracție juridică”, include în domeniul de cercetare, atât o „realitate individuală” – *crima, criminalul și victima* –, cât și o „realitate colectivă” – *criminalitatea*. Drept urmare, criminologia a fost definită pe rând sau concomitent ca:

- știința despre *criminal* (Enrico Ferri⁹, Etienne de Greeff¹⁰);
- știința despre *crimă* (Émile Durkheim)¹¹, „discursul cu privire la crimă”, știința crimei (R. Vouin, J. Léauté 1956)¹²;
- știința despre *dinamica actului criminal* (Maurice Cusson¹³), teorie centrată pe procesele și mecanismele „tregerii la act” care va pune bazele „criminologiei dinamice” și a utilizării metodelor calitative, în opoziție cu „criminologia etiologică” a anilor '50 care utilizează preponderent metode cantitative;

---

⁴ „Criminologia pozitivistă” a fost fondată de Cesare Lombroso, cercetător în domeniul antropologiei criminalității, odată cu lansarea lucrării *L'uomo delinquente* (1876).

⁵ Thorsten Sellin. 1950. „Raportul general cu privire la «Aspectele sociologice ale criminalității», prezentat la cel de-al II-lea Congres al Societății Internaționale de Criminologie (S.I.C.). In *Annales Internationales de Criminologie*.

⁶ Maxime Laignel Lavastine și Vasile Stanciu (colaborator). 1950. *Précis de criminologie : La connaissance de l'homme, la biotypologie, la personnalité criminelle*. Paris: Payot, 282 p.

⁷ Tudor Amza, *op. cit.*, pp. 29-50.

⁸ Alecu Ioan Iacobuță. 2002. *Criminologie*. Iași: Editura Junimea; în această lucrare, criminologul ieșean tratează pe larg tema: „Criminologia reacției sociale”, pp. 321-349.

⁹ Enrico Ferri. 1905 / 1914. *La sociologie Criminelle*, 2e édition (1914). Paris: Librairie Félix Alcan, 640 pp.

¹⁰ Étienne De Greeff. 1946. *Introduction à la criminologie*. Bruxelles: Joseph Vandenplas, Libraire Éditeur, 2e édition, 415 pp.

¹¹ Émile Durkheim. 1956. *Les règles de la méthode sociologique*. Paris: Ed. P.U.F.

¹² Vouin, R. și Léauté, J. 1956. *Droit penal et criminologie*. Presses Universitaires De France.

¹³ Maurice Cusson. 1998. *Criminologie actuelle*. Paris: Les Presses Universitaires de France. Première édition. Collection: Sociologies, 254 pp.

- știința despre *fenomenul criminalității* (J. M. van Bemmelem 1942; Jean Pinatel¹⁴ 1987; Narcis Giurgiu 1992);
- știința asupra *criminalității ca fenomen social* (Edwin H. Sutherland, Donald Ray Cressey¹⁵);
- știința despre *victimă* sau *victimologia* (Tudor Amza, Alecu Ioan Iacobuță 2000 / 2002).

În ceea ce privește noțiunea de „crimă”, literatura de specialitate consemnează trei accepțiuni ale acesteia, după cum urmează:

a. În *sens comun*, noțiunea de *crimă* se referă fie la *infracțiuni intenționate împotriva persoanei*, fie la infracțiuni cu alt obiect juridic principal dar care au ca rezultat *moartea unei persoane*, fie la *alte fapte penale grave*.

b. *Sensul penal* al noțiunii de *crimă* se referă la o infracțiune gravă care atrage pedepse diferite și proceduri speciale în raport cu celelalte infracțiuni, sens atribuit și de legislația penală română de la 1865, respectiv 1936¹⁶.

În dreptul penal român actual se menține *concepția unitară* cu privire la infracțiune, criticată uneori, în literatura de specialitate, *contravențiile*¹⁷ ieșind din sfera de reglementare a dreptului penal.

Această „lacună” legislativă a fost corectată prin modificarea *Codului penal român* în vara anului 2004, modificare rămasă în stare de proiect, după nenumărate prorogări de termen¹⁸. Conform *proiectului de Cod penal român (2004)*, *faptele prevăzute de legea penală ca infracțiuni* se împart, după gravitatea lor, în *crime și delict*e (art. 3 din *proiectul de Cod penal (2004)*).

Împărțirea *bipartită a infracțiunilor în crime și delict*e, modifică înțelesul noțiunii de „delict”, care nu se mai referă la „violarea unei anumite legi” în

¹⁴ Jean Pinatel. 1987. *Le phénomène criminel*. Paris: MA Editions.

¹⁵ Edwin H. Sutherland and Donald R. Cressey. 1974. *Criminology*, 9th edition, Philadelphia / New York / Toronto: J.B. Lippincott Company.

¹⁶ *Codul penal român* de la 1865 și *Codul penal Carol al II-lea* de la 1936 sunt *legi organice* în care se regăsește împărțirea tripartită a infracțiunilor în *crime, delict*e și *contravenții*, împărțire care se menține și astăzi în Franța, Belgia, Luxemburg, San-Marino, Grecia.

¹⁷ *Ordonanța nr. 2 din 2001 privind regimul juridic al contravențiilor*, cu modificările și completările ulterioare.

¹⁸ *O.U.G. nr. 50 din 2006 pentru prorogarea termenului prevăzut la art. 512 din Legea nr. 301 din 2004 - Codul penal* și la art. 97 alin. (1) din *Legea nr. 294 din 2004 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal* (publicată în M.Of. nr. 566 din 30 iunie 2006).